

Komunitou podporované zemědělství

Cesta k partnerství
mezi spotřebitelem
a zemědělcem

veronica
EKOLOGICKÝ INSTITUT

BIOspotřebitel.cz

KOMUNITOU PODPOROVANÉ ZEMĚDĚLSTVÍ

**Cesta k partnerství
mezi spotřebitelem
a zemědělcem**

veronica
EKOLOGICKÝ INSTITUT

Biospotřebitel.cz

(C) 2013 VYDALA ZO ČSOP VERONICA VE SPOLUPRÁCI S PRO-BIO LIGOU

AUTOŘI

Jan Valeška, ed., Miloslava Kettnerová, Kateřina Pařízková, Veronika Frélichová

ILUSTRACE A SAZBA

Kateřina Pařízková

JAZYKOVÉ KOREKTURY

Jiří Petrů, Petr Ledvína

FOTOGRAFIE

Kateřina Pařízková, Markéta Jedličnová

Publikace byla volně inspirována texty knihy Handbook of Community Supported Agriculture, který je volně dostupný na www.urgenci.net/csa4europe, a publikacemi Soil Association o komunitou podporovaném zemědělství, které jsou dostupné na www.soilassociation.org/csa.

VZNIK TÉTO PUBLIKACE PODPOŘILI

Ministerstvo životního prostředí

Ministerstvo zemědělství

US Embassy

Foundation Terre Humaine

ISBN 978-80-87308-27-1

Ministerstvo životního prostředí

OBSAH

7	Co je KPZ
8	KPZ řeší mnohé problémy
9	Aktéři
10	Slovníček pojmů KPZ
13	Co nám KPZ může přinést?
15	Sociální rozměr KPZ, proč tvořit komunitu?
17	Historie KPZ
18	Typy KPZ
21	Zakládáme KPZ
25	Chod systému v průběhu sezóny a komunikace se členy
27	KPZ pro zemědělce
33	KPZ a legislativa
35	Příklady KPZ
39	Zdroje
40	Přílohy

„Komunitou podporované zemědělství je šance pro spotřebitele a zemědělce vytvořit vzájemně prospěšný, oboustranně odpovědný závazek, ve kterém si spotřebitelé zajistí lokální, ekologicky šetrně pěstované potraviny a drobní zemědělci zase důstojné živobytí a respekt.“

Co je KPZ

Komunitou podporované zemědělství je systém hojně rozšířený v USA, Francii, Velké Británii a dalších nejen evropských zemích, založený na propojení spotřebitelů a drobných zemědělců bez dalších prostředníků. Komunitou podporované zemědělství stojí na partnerství sedláka a spotřebitelů, kde obě strany sdílejí rizika a výnosy zemědělského, ekologicky šetrného hospodaření. Spotřebitelé si zaplatí podíl na sedlákově produkci (proto se dále spotřebitelé označují také za podílníky) s předstihem na celou sezónu, což poskytuje zemědělci jistotu odbytu a potřebný vstupní kapitál. KPZ tak v konečném důsledku podporuje rozvoj drobných rodinných statků, které hospodaří s ohledem na životní prostředí, krajinu i zdraví a spokojenost svých podílníků. Zemědělci neprodukují pro anonymní trh s nestabilními cenami, ale pro konkrétní lidi ve svém okolí, kteří je respektují jako důležité členy místního společenství.

Mezi hlavní cíle KPZ patří rozvoj místní produkce a spotřeby potravin, podpora šetrného hospodaření v krajině, upevnování spolupráce mezi lidmi a pěstování vztahu k jídlu. KPZ sdílejí různá hnutí čtyři společné základní principy:

Partnerství KPZ je založené na partnerství, které často bývá formálně stvrzeno smlouvou mezi podílníky (spotřebiteli) a producenty. Toto partnerství se pojí se závazkem po určitou dobu dodávat nebo odebírat ekologicky šetrné produkty – obvykle od několika měsíců až po několik let.

Lokálnost Systémy KPZ souvisejí se snahou podporovat princip lokálních ekonomik. Komunita lidí, která producenty podporuje, by měla být z blízkého okolí.

Solidarita KPZ stojí na vzájemné podpoře producentů a podílníků (spotřebitelů). To znamená především:

- » sdílení jak rizik, tak přínosů produkce potravin, která je přizpůsobena rytům přírody a sezóny a respektuje životní prostředí, přírodní a kulturní dědictví i zdraví lidí,
- » platbu spravedlivé ceny předem – ta zajišťuje drobným rodinným hospodářstvím finanční stabilitu, možnost ustát konkurenci a žít důstojným způsobem.

Propojení producentů a spotřebitelů KPZ je založené na přímém osobním kontaktu a důvěře bez prostředníků, hierarchie a podřízenosti.

Vznik iniciativ komunitou podporovaného zemědělství vychází ze snahy spotřebitelů mít možnost v budoucnu ovlivňovat nabídku potravin. Odráží také vůli zemědělců a malovýrobců potravin převzít odpovědnost za vlastní budoucnost a vymanit se ze závislosti na dotacích či globalizovaném trhu. To jim KPZ umožňuje právě tím, že jim kolem jejich statku umožní vytvořit a udržovat společenství spotřebitelů založené na vzájemné důvěře. Členství v KPZ je rozhodnutím získat zpět ztracenou potravinovou suverenitu.

Zapojení se do systému komunitou podporovaného zemědělství navíc přináší jak zemědělcům tak spotřebitelům radost!

KPZ řeší mnohé problémy

Jak na základě aktivit „zdola“ proměňovat potravinový systém a případně celou společnost směrem k udržitelnějšímu, spravedlivějšímu a lidštějšímu fungování?

Systém KPZ se snaží řešit následující společenské výzvy:

JAK SE UŽIVIT

- » Stávající produkce potravin je ovládána pouze několika málo korporacemi, pro něž jsou potraviny prostředkem ke zvyšování zisku. Samotní zemědělci, místní společenství a krajina na tomto přístupu velmi trpí.
- » Drobná rodinná hospodářství, která mají významné společenské i ekonomické přínosy, těžce zápasí o přežití, často zanikají a nová se objevují zřídka. To vše kvůli nedostatku infrastruktury, kterou pro přežití potřebují (např. malé zpracovatelské provozy, velkoobchody a místní maloobchody), obtížnému přístupu k půdě, chybějícím zkušenostem a investicím pro mladé a začínající zemědělce a často špatným životním podmínkám (např. vysoká míra depresí, sebevraždnost, atd.).
- » V zemědělství došlo ve velké míře ke ztrátě tvořivé, smysuplné a samostatné práce v důsledku mechanizace, technizace a tlaku zaměstnavatelů, kteří často preferují krátkodobé pracovní úvazky a migrující pracovní sílu.

JAK ŽÍT SPOLEČNĚ

- » Venkov trpí dlouhodobým trendem ztráty identity, kulturní rozmanitosti a pocitu sounáležitosti a společenství. Mizení venkovských tradic a pospolitost souvisí s úbytkem aktivního venkovského obyvatelstva, který je z velké části způsoben výše uvedenými důvody.
- » Jednotlivé společenské skupiny žijí s pocitem ztráty důvěry a porozumění – spotřebitelé nerozumí a nedůvěřují zemědělcům, venkovské obyvatelstvo obyvatelům měst a mladší generace generaci starší.
- » Významná část obyvatelstva dnes trpí zdravotními obtížemi, které jsou často spojovány se stravou založenou na průmyslové produkci a zpracování potravin.
- » Ekologicky šetrně produkováné biopotraviny se staly luxusem vyšších tříd, a jsou cenově nedostupné velké části obyvatel. Navíc jsou do bohatých zemí často dováženy z rozvojového světa.

Systém KPZ vrací kontrolu nad produkcí potravin místním lidem. Zemědělství je tak prospěšné především jim, neškodí životnímu prostředí a přináší sedlákům pravidelný a předvídatelný příjem. Nestabilní trh ztrácí svůj vliv.

JAK NEŠKODIT PŘÍRODĚ

- » Potravinový systém stále více zakládá na omezeném množství postupů a metod, nejčastěji závislých na dodávkách fosilních paliv, jejichž spotřeba vede k významnému poškození životního prostředí.
- » Průmyslové zemědělství a potravinářství vede k poškození biologické rozmanitosti a životního prostředí celkově.
- » Pro konvenční produkci je typické bezohledné zacházení s hospodářskými zvířaty.
- » Zbytečnou zátěží je i neustálý převoz potravin, často na velmi dlouhé vzdálenosti.
- » Systém KPZ osvobozuje zemědělce od tržního tlaku na snižování ceny a umožňuje jim tak prodávat své produkty lokálně a hospodařit environmentálně šetrněji, rozmanitěji a s vyšším respektem vůči hospodářským zvířatům.

Aktéři

PODÍLNÍK neboli člen se na produkci potravin podílí především dlouhodobým závazkem odebírat úrodu a finančním vkladem, za nějž získává podíl na úrodě.

PRODUCENT se podílí na produkci potravin přímo. Je často podnikatelem nebo zaměstnancem, jehož náklady či mzdu pokrývají vklady podílníků.

Příklad z Brna

V Brně úspěšně funguje komunita lidí, která pravidelně každý týden odebírá zeleninu z ekologického hospodářství Pospíšilových z Vysočiny. Skupina funguje tak, že si členové od drobných sedláků předplácí produkci na půl roku dopředu, čímž jim zajistí pravidelný odbyt a usnadní práci. Podporí tak ekologické hospodaření v malém měřítku, které je šetrné ke krajině a přírodě.

Na oplátku členové dostávají každý týden štedré podíly kvalitní zeleniny. Například v září jeden z týdenních podílů obsahoval: 1 kg fialových brambor, 2 kg červených, 0,7 kg cibule, 10 ks jarní cibulky, 1 kg mrkve, 6 ks petržele, 4 ks ředkve, 2 paličky česneku, 2 ks kapusty, 0,5 kg červené řepy, 2 ks póru, dýně Hokkaidó a špičaté zelí. Každý týden se ale složení zeleniny mírně mění.

Slovníček pojmů KPZ

PRODUCENT

Nejčastěji zemědělec, případně i malovýrobce (pekař, řezník), který produkuje potraviny či jiné zemědělské produkty (např. palivové dřevo, bavlnu, dřevěné uhlí apod.) a dodává je skupině spotřebitelů (podílníků) na základě dlouhodobého partnerského závazku a vzájemného sdílení rizik a přínosů.

PODÍLNÍK

Člen skupiny KPZ, který se zavazuje k dlouhodobému odběru potravin od producenta, sdílení rizik a přínosů, často na základě formální dohody o partnerství. Podílník obvykle také přispívá k fungování systému (např. vytváří webové stránky, zajišťuje komunikaci se zemědělcem apod.), distribuci potravin a někdy i k jejich samotné produkci.

SDÍLENÍ RIZIKA A PŘÍNOSŮ ZEMĚDĚLSKÉ PRODUKCE

Přestože potraviny z rodinného statku skýtají mnoho výhod, hospodaření v malém měřítku je vždy o něco rizikovější než průmyslová produkce. Zásadním prvkem KPZ je proto sdílení rizika i přínosů, pomocí kterého nabízí podílníci drobným zemědělcům značnou podporu. V praxi se obvykle jedná o přijetí menšího podílu, dojde-li k živelné katastrofě nebo se neurodí. V opačném případě zase zemědělec s podílníky sdílí nadúrodu a dodává jim podíly větší. Tato podpora také může pomoci začínajícím zemědělcům, kteří díky ní mohou například rozšiřovat svůj sortiment nebo přejít z konvenčního hospodaření na hospodaření ekologicky šetrné.

DOHODA O PARTNERSTVÍ

Vzájemný vztah je obvykle upraven dohodou o partnerství, jejíž obsah bývá následující:

- » výše podílu, částka, výdejní den,
- » závazek zemědělce hospodařit ekologicky šetrně a dodávat svou produkci v určeném období se stanovenou frekvencí (např. každý týden od července do prosince),
- » závazek podílníků sdílet se zemědělcem riziko neúrody,
- » závazek zemědělce otevřít své hospodářství návštěvám podílníků a přijímat jejich výpomoc na statku,
- » závazek podílníků alespoň jednou za sezónu zajistit výdejní službu (viz níže),
- » závazek všech řešit spory přednostně vzájemnou domluvou.

Vzor dohody naleznete v příloze č. 1.

PODÍL

Podíl představuje část potravin dodávaných pravidelně producentem skupině KPZ, která připadá na jednoho podílníka. Typický podíl představuje množství zeleniny či další produkce pro jednu domácnost na jeden týden. V tuzemských skupinách obsahují podíly průměrně 7 kg zeleniny.

Pokud podíl pro některé z členů představuje příliš velké množství potravin, lze odebírat např. půlpodíly nebo celé podíly s menší frekvencí (např. místo každý týden jen jednou za 14 dní).

KOORDINÁTOR/KA

Aby skupina KPZ dobře fungovala, je důležité nepodcenit komunikaci. Je třeba, aby si skupina zvolila koordinátora. Záleží také na tom, pro jakou formu KPZ jste se rozhodli – čili zda komunikaci obstarává zemědělec, nebo sami členové.

Koordinátor/ka dohlíží na fungování systému, organizaci schůzek a spravování případných dokumentů. Komunikuje se zemědělci, zajišťuje smlouvy, organizuje služby a výdeje (viz níže) a řeší případné problémy. Žadoucí je rozdělit koordinaci mezi více členů či zemědělce – pak je však třeba jasně rozdělit kompetence.

Přestože koordinace skupiny není obecně časově náročná, nějaký čas je přece jen nezbytný a v případě problémů jej může být jednorázově více. Proto je dobře zamyslet se nad tím, zda by koordinátor/ka neměl/a dostávat určitou odměnu. Např. v jedné brněnské skupině členové koordinátorku platí symbolicky jedním podílem.

ODBĚRNÉ MÍSTO

Místo, kam pravidelně ve smluvený den a dobu dováží producenti podíly, které si pak podílníci vyzvedávají. Odběrné místo může být různé, záleží na možnostech a kreativitě. Obvykle se jedná buď o nezávislý prostor, kam nemají přístup cizí osoby (např. garáž, zahrada jednoho z členů apod.), nebo o místo pro veřejnost (např. kavárna, prodejna potravin, školka apod.).

VÝDEJNÍ SLUŽBA

V případě, že si vzájemnou distribuci v odběrném místě zajišťují podílníci sami, bude pravděpodobně zapotřebí zavést tzv. výdejní služby. To znamená, že na každý odběr se stanoví jeden z podílníků, který se postará o jeho zdárný průběh. Pokud má skupina alespoň 30 členů, vyjde služba na každého jednou, maximálně dvakrát v sezóně.

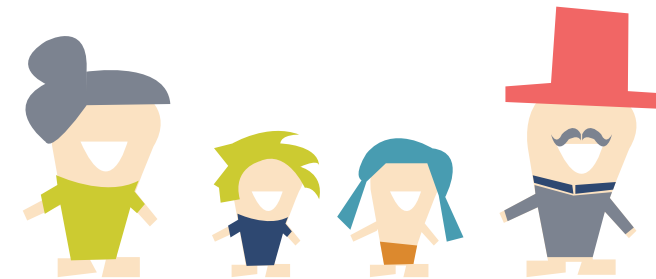
Příklad manuálu pro výdej naleznete v příloze č. 2.

EXKURZE A PRÁCE NA STATKU

Obvykle je možné a žádoucí uspořádat exkurzi na statek, aby se členové osobně seznámili s hospodářstvím, z něhož pochází jejich jídlo. Stejně tak se v průběhu roku mohou podílníci zapojit do práce na statku. V brněnské skupině KPZ se členové občas účastní tzv. dobrovolných pracovních sobot a podílníci si je chválí jako velmi dobrý způsob relaxace.

Co nám KPZ může přinést?

CO ZÍSKÁM JAKO PODÍLNÍK?

Dostanu se k čerstvým potravinám od známých drobných zemědělců, které mám možnost touto formou podpořit.

Díky komunikaci a vzájemné důvěře mám vliv na množství a druhy potravin, jejich cenu i formu distribuce.

Zelenina, kterou odebíráám, je mnohem pestřejší a chutnější než ze supermarketu.

Podporuji ekologicky šetrnou produkci, etický chov zvířat, lokální spotřebu a snížené množství obalových materiálů a přepravy.

Podporuji místní ekonomiku, zejména pak ve venkovských oblastech (díky místní spotřebě se peníze vrací zpět a „neodtékají“).

Mám vliv na péči o krajinu.

Mám možnost nahlédnout za oponu produkce potravin a pochopit její skutečnou cenu.

CO ZÍSKÁM JAKO ZEMĚDĚLEC?

Jistější příjem (obvykle předem) mi usnadní plánování, zlepší cashflow a já se mohu více soustředit na samotné hospodaření.

Získám spravedlivější odměnu za produkty, díky přímému prodeji bez zprostředkovatelů a vyjednávání ceny přímo s podílníky.

Mohu snáze reagovat na potřeby odběratelů.

Pokud budu mít zájem, mohu získat pomoc s prací a plánováním dalších aktivit na statku nebo podporu při rozvíjení hospodářství.

JAK MŮŽE KPZ POMOCI DROBNÉMU ZEMĚDĚLCI?

Drobné a ekologicky šetrné zemědělství je riskantní podnikání. Zemědělci však obvykle nesou veškerou nejistotu sami. V systému KPZ přebírají část těchto mnohdy nevyhnutelných rizik i podílníci a řeší je spolu s producenty. Faktor vzájemné pomoci je velmi důležitý.

Výměnou za podstupování tohoto rizika mají podílníci jistý přístup ke kvalitní místní produkci za ceny, které jsou srovnatelné s nejlevnějšími potravinami z obchodu a často i nižší, především se však nemění libovolně dle změn na globálním trhu. A nejen to – získávají i společenství lidí, kteří pro ně mohou být oporou v horších časech, například se domluví na nižší ceně pro podílníky, kteří se dostanou do finanční tísně.

Potenciální ohrožení pro zemědělce	Jak může KPZ pomoci?
Špatná úroda (např. přírodní katastrofa, škůdci, choroby apod.)	Podílníci přijmou úrodu – ať je jí hodně, či málo – za stejnou cenu.
Nevypočitatelný trh – nemožnost odbytu produkce	Podílníci se předem zaváží k odběru určitého množství potravin – např. každý odebere týdně 6 vajec.
Nestabilní cena za produkci	Podílníci si s producentem na začátku sezóny dohodnou cenu výhodnou pro obě strany, kterou budou platit v průběhu celého období.
Onemocnění zemědělce, špatné sociální zabezpečení	Podílníci mohou zemědělci zajistit např. peníze po dobu jeho onemocnění, nebo sami pracovat na statku po dobu jeho nemoci nebo dovolené. Případně mohou zaměstnat zemědělce, aby pro ně produkoval potraviny za spravedlivou mzdu.
Nedostupnost kapitálu – poškození majetku, proměnlivé podmínky úvěrů atd.	Podílníci mohou přispět k pořízení kapitálu tím, že si zakoupí podíl na hospodářství, poskytnou půjčku, dar apod.

Sociální rozměr KPZ, proč tvořit komunitu?

Zapojení se do KPZ s sebou nese možnost zlepšit své společenské vyžití. Téma jídla, které v KPZ stojí ve středu většiny aktivit a které je vlastní téměř každému, nám umožňuje potkávat se s lidmi, jež bychom jinak třeba nepoznali. Často se od ostatních můžeme naučit spoustu nového, můžeme poznávat své limity, poměřovat své názory a rozvíjet tak sami sebe ve prospěch nás i všech ostatních.

Příklad ze Středokluk KomPot (komunitní potraviny)

„Při ohlédnutí za první zemědělskou sezónou plného provozu KomPotu (více než 30 členů, týdenní zásobování 25 rodin, pravidelné sobotní brigády) mám radost nejen ze samotné produkce, ale také z toho, jak se společenství kolem zahrady utváří a jak se vyvíjí vztahy mezi lidmi i uvažování jednotlivců. Členové mi sdělují své zkušenosti s tím, jak se mění jejich vnímání chutí, jak se učí jíst více zeleniny

a jak objevují nové druhy, chutě a vůně. Jak se děti naučily jíst druhy zeleniny, které doposud odmítaly. Z diskusí o chodu zahrady je patrné, že si nyní více uvědomují náročnost i krásu této práce a co všechno za bednami zeleniny stojí.
To, co bylo před rokem nemyslitelné, je dnes téměř samozřejmostí, a tak dokážeme přemýšlet o tom, že by zahradníci měli celoroční pracovní úvazek, že by členové platili svůj podíl podle toho, jak na zahradě pomáhají a jaké jsou jejich možnosti..
Miloslava Kettnerová, zakladatelka, členka a zahradnice KomPotu

Historie KPZ

Komunitou podporované zemědělství (z anglického CSA – Community Supported Agriculture) se dostává do povědomí evropské veřejnosti od svého vzniku v USA a Evropě v polovině 80. let. Nicméně idea KPZ vznikla již v 60. letech v Japonsku a Švýcarsku, kde se ve vzájemně výhodném partnerství sjednotili spotřebitelé hledající bezpečné potraviny a sedláci hledající stabilní trh pro svou produkci. Dnes tyto iniciativy např. v USA dosahují téměř 4 000 skupin. Ve Francii je do tzv. systému AMAP zapojeno na 10 000 zemědělců a několik set tisíc podílníků.

V našich končinách s rozvinutým samozásobitelstvím a naopak deformovanou tradicí rodinných hospodářství se zatím KPZ rozvíjí pomalu, nicméně problémy spojené s potravinovou velkovýrobou nutí stále více lidí přemýšlet o tom, jak bude zajištěna potravinová suverenity do budoucna. Proto i u nás hledají lidé nové cesty k potravinám již dnes.

Není tedy divu, že renesanci zažívají farmářské trhy a objevují se další alternativy produkce a distribuce potravin. Mezi nimi zaujímá zvláštní postavení mimo jiné systém tzv. bedýnek, který byl populární především v roce 2011, ale i dnes představuje jeden z významných alternativních proudů distribuce potravin na trase sedlák–spotřebitel. Systém komunitou podporovaného zemědělství má s bedýnkami některé společné rysy, nicméně svým rozsahem významně překračuje „pouhou“ distribuci potravin, jelikož integruje jak produkci potravin s pozitivním environmentálním dopadem, tak budování komunity a překonávání společenských propastí s pozitivním kulturním a společenským vlivem.

Stávající pokusy v ČR o vytvoření partnerství mezi sedlákem a spotřebitelem v Praze, Brně, Kopřivnici a v jižních Čechách navazují na zahraniční zkušenosti a transformují je do naší reality, každou vlastním, originálním způsobem. V současné době tyto

systémy zahrnují celkem osm ekologických farem spojených s necelými dvěma stovkami spotřebitelů, což je samozřejmě velmi okrajová záležitost. Ale i v již zmíněné Francii v roce 2001 systém AMAP sdružoval pouhých padesát spotřebitelů a dvě hospodářství a přesto dnes představuje významného hráče na tamním trhu s potravinami.

Potravinová suverenity znamená právo občanů, místních komunit a států ovlivňovat a určovat vlastní, nezávislou politiku pro zemědělství, zaměstnanost a potravinářství, která odpovídá jejich jedinečným environmentálním, společenským, hospodářským a kulturním podmínkám. Zahrnuje skutečné právo na potraviny a produkci potravin, což znamená, že všichni lidé mají právo na bezpečné, nutričně bohaté a kulturně odpovídající potraviny, na zdroje potřebné pro produkci potravin a také na zajištění individuálního i společenského udržitelného životního stylu. Cílem snahy o potravinovou suverenity je nadřadit práva lidí na potraviny a jejich produkci nad zájmy trhu.

Typy KPZ

Iniciativy založené na principu KPZ mohou mít mnoho různých podob, hlavně podle vztahu mezi producenty a podílňíky. Asi nejčastějším je spojení skupiny podílňíků s jedním nebo vícero existujícími statky. Variant je však mnohem více, například si podílňíci mohou své vlastní hospodářství založit a provozovat sami. U KPZ záleží hlavně na vzájemné domluvě a správně stanovených potřebách.

Každá jednotlivá iniciativa KPZ je odrazem skupiny lidí, kteří ji tvoří, kapacity půdy a toho, kdo ji obhospodařuje. Proto neexistují dvě stejné skupiny KPZ a každá z nich má jinou dynamiku podle toho, jak se v čase mění potřeby lidí. Skupiny KPZ můžeme rozdělit podle toho, kdo je organizuje, nebo podle převládající motivace aktérů:

» **Skupina odběratelů napojená na existující statek:** Skupina spotřebitelů se spojí s existujícím hospodářem za účelem sdílení rizik a výnosů jeho hospodaření. Podnik je v rukou sedláka, spotřebitelé jsou nejčastěji neformální skupina. U nás zatím takto funguje většina KPZ, například KPZ v Brně.
www.veronica.cz/kpz

» **Komunitní statek:** Skupina lidí založí a provozuje vlastní hospodaření, podílí se na nákladech produkce a případně zaměstnává hospodáře. Zatím u nás na tomto principu

vznikla jedna zelinářská zahrada (KomPot), ale je tu vyhlídka vzniku dalších v následujících letech.
www.kom-pot.cz

» **Zemědělské družstvo:** Dvě a více hospodářství svým podílňíkům společně dodávají pestřejší paletu produktů. Tento model umožňuje jednotlivým statkům specializaci a tím větší efektivitu. Několik takových příkladů najdeme v Japonsku a v Německu. V ČR existují mezi zemědělci družstva, málokteré ale buduje přímý vztah se svými zákazníky, natož se vzájemným závazkem.

» **Zemědělsko-spotřebitelské družstvo:** Princip je stejný jako u předchozího typu, ale s větším zapojením spotřebitelů. Ti mohou být například spolumajiteli půdy a jiných zdrojů nebo být zapojeni v distribuci. Příkladem je například francouzské družstvo AlterConso1, které vlastní jak producenti, tak spotřebitelé i zaměstnanci.
www.alter-conso.org

» **Biokluby:** Jedná se o formální nebo neformální sdružení spotřebitelů za účelem společného nákupu potravin od místních producentů, nejlépe ekologických. Nejde však jen o výhodný nákup, členové si uvědomují význam drobného ekologického hospodaření pro společnost a přírodu.
www.hnutiduha.cz/nase-prace/zemedelstvi/temata/biokluby
www.biozelenina.eu/biozelenina/BioKlub.html
www.spor.sluzby.cz/bioklub/o-klubu

Činnost	Konzumní model <-----> Podílňický model (vyjít vstříc spotřebiteli) (vyjít vstříc producentovi)		
Způsob platby	nákup se platí po uskutečnění	nákup se platí předem (za dodávku, za měsíc) a platba se obvykle nevrací	nákup se platí předem na celou sezónu a platba se nevrací
Vztah producenta a zákazníka	producent a zákazník se neznají	zákazník zná jméno farmáře, případně ho viděl (na trhu, při odběru, na farmě)	producent a zákazník se znají/vídají pravidelně
Možnost výběru	je možnost si přesně vybrat produkty (např. druhy zeleniny)	skladba nákupu je daná producentem/obchodníkem, je možnost dělat změny	skladba nákupu je pevně daná producentem/obchodníkem – co se urodí
Odběrné místo	nákup je dovezen do domu	nákup probíhá v obchodě či na trhu s klasickou otevírací dobou	nákup probíhá na farmě nebo na odběrném místě v krátkém časovém úseku
Dlouhodobost závazku	produkty jsou nakupovány jednorázově	produkty jsou odebírány víceméně pravidelně, s možností zrušit odběr/neobjednat si	závazek odebírat produkty celou sezónu
Způsob odběru	nákup balí a předává obchodník při nákupu	nákup je připraven v bedýnce/tašce, zákazník si ho vyzvedne	zákazníci organizují systém dobrovolnický
Provozovatel systému	firma či podnikatel – obchodník, distributor, který produkty překupuje od zemědělce	zákazník/pomocník/nezisková organizace/farmář za přiměřenou odměnu za organizaci	zákazníci organizují systém dobrovolnický
Další závazky	kromě nákupu neexistují další aktivity mezi producentem a zákazníkem	existují určité další aktivity mezi producentem a zákazníkem, ale ne ve formě závazku	zákazníci se zavazují podporovat producenta v případě neúrody/katastrofy

Zakládáme KPZ

Především je důležité se nebát. Z počátku může založení skupiny vypadat jako nesnadný úkol, nicméně při zakládání velmi brzo zjistíte, že ve skutečnosti je partnerství pro obě strany velmi výhodné a všechny strany mají zájem zasloužit se o to, aby se rozvíjelo a udrželo. Mnoho členů bude mít také zájem s chodem systému pomoci. Můžete založit i „firemní“ skupinu KPZ, kdy jsou členy pracovníci konkrétní firmy či organizace, čímž se zároveň usnadní hledání podílníků.

Jakákoliv místní potravinová iniciativa musí do začátku obsahovat čtyři základní součásti:

- » Skupinu zakladatelů, která bude schopna najít a získat podílníky KPZ.
- » Informované spotřebitele potravin.
- » Schopného zemědělce, který je ochoten do systému vstoupit.
- » Dostupnou zemědělskou půdu.

JAKOU KPZ SI ZALOŽÍME?

V předchozí části jsme předložili přehled různých typů KPZ. Ideálním případem by samozřejmě bylo plné sdílení rizik i výnosů, nicméně běžnější typ je neformální seskupení zemědělce/zemědělců a spotřebitelů prostřednictvím smlouvy o partnerství.

Pro budoucí fungování systému a vzájemných vztahů je důležité si hned z počátku ujasnit, na jaké bázi bude skupina fungovat – zda půjde o neformální, či formální svazek. Z toho

pak plyne i míra rozhodování – které pravomoci bude zemědělec ochoten předat na podílníky, a tedy jak velký vliv budou mít podílníci na chod hospodářství. V neposlední řadě závisí také na určení míry vzájemného závazku.

NEFORMÁLNÍ SKUPINA

Je obvykle založena na tom, že partnerství vzniká mezi hospodářem a každým z odběratelů jednotlivě (podpisem partnerské dohody). Odběratelé si poté zvolí koordinátora a společně řeší další záležitosti na základě vlastních stanovených pravidel.

» **Rozhodování** Zemědělec je zemědělským podnikatelem a dodává své produkty neformální skupině podílníků, která má omezené možnosti ovlivňovat fungování hospodářství (např. domlouvá se zemědělcem cenu za produkci, způsob hospodaření, složení produkovaných komodit, distribuci).

» **Určení míry vzájemného závazku** Plné sdílení rizik a výnosů – statek provozuje komunita podílníků, tedy pokud je veškerá úroda ztracena, nedostane komunita nic, naopak v případě nadúrody se vše rozdělí mezi podílníky.

FORMÁLNÍ SKUPINA

Je komplikovanější při založení, ale může usnadnit možné následné řešení sporů. V současné době občanský zákoník dává pro založení takovýchto iniciativ řadu možností, od sociálního družstva až po ústav nebo spolek.

» **Rozhodování** Podílníci provozují hospodářství sami (např. formou sociálního družstva, spolku, případně i s. r. o.) a zaměstnávají zemědělce, který pro ně produkuje potraviny. Veškerá odpovědnost leží na podílnících. Zde je naopak zemědělec jen zaměstnancem, který má možnost ovlivnit fungování statku jako každý jiný člen (je-li tedy zároveň členem a nikoli jen zaměstnancem).

» **Určení míry vzájemného závazku** Sdílení části úrody – pokud se jedná o zemědělce vlastněný statek, podílníci obvykle riskují, nebo naopak získávají jen tolik, kolik činí jejich dohodnutý podíl na úrodě.

JAK ZAČÍT?

Přednáška/seminář Chcete-li do systému nalákat spotřebitele, jedním z nejlepších způsobů je uspořádat seminář nebo přednášku o KPZ a pozvat hosta, který má se zakládáním takového systému zkušenosti (případně může také povyprávět, jak tyto systémy fungují v zahraničí – v závěru naleznete kontakty na organizace, které se v současné době KPZ zabývají a již načerpaly nemalé zkušenosti). Není to však nezbytné – stačí třeba jen uspořádat veřejné setkání se zemědělci. Přednáška či veřejné setkání může být základem první plánovací schůzky. Měla by stručně popisovat, co vůbec KPZ je, jaké jsou jeho výhody a nevýhody, co může člen od KPZ očekávat či získat a jak se může zapojit.

Absolvujete-li první schůzku se zemědělci a domluvíte-li s nimi podobu systému, je dobré vytvořit jednoduchý infolist, kterým můžete nalákat a oslovit další zájemce. V něm budou obsaženy stručné informace o KPZ, o ceně, velikosti podílu, druzích zeleniny a odběrném místě.

Příklad základních bodů infolistu:

» **Informace o producentovi (pokud jej ještě nemáte, tak o záměru založit KPZ).**

- » Informace o možných dodávaných produktech (zelenina, ovoce, masné, mléčné výrobky).
- » Termíny odběrů a jejich četnost (např. dodávka probíhá jednou týdně, začátek v červnu, konec v prosinci, celkem cca 25 dodávek za rok).
- » Cena a míra závazku (např. cena podílu činí 5 700 Kč a předplácí se na 6 měsíců dopředu).

Plánovací schůzky Velmi důležitá a nezbytná součást. V komunitou podporovaném zemědělství je hlavním prvkem komunita, která systém společně plánuje. Na plánovacích setkáních se hledá konsenzus ohledně formy a fungování systému. Před začátkem sezóny může být schůzek i více. Zemědělci by měli sdělit své možnosti a potřeby a členové by měli mít možnost na ně reagovat a sdělit potřeby své.

Propagační materiály Pokud začínáte a mnoho potenciálních členů nemáte, vyplatí se vám šíření jednoduchých letáků či infolistů s popisem záměru založit KPZ a klidně i konkrétní nabídkou. Ideální je letáčky shrnující váš záměr zanechat nebo vyvěsit na nástěnce na místech zmíněných dále v kapitole „Kde hledat“. Pokud je to pro vás složitý úkol a nenajde se dobrovolník, který by pro vás leták vytvořil, stačí text obvykle rozesílat emailem, například i s fotkami z konkrétní farmy nebo odkazem na webové stránky zemědělců, mají-li je. Obecné propagační materiály si můžete vyžádat k zaslání na www.kpzinfo.cz.

JAK NAJÍT PODÍLNÍKY?

Jak najdeme lidi, kteří by stáli o členství v KPZ, a jak jejich členství dlouhodobě udržovat?

Naše představa o fungování systému určuje, kolik lidí potřebujeme získat. Může to být třeba jen 10–15 lidí, u zelinářských hospodářství se však obvykle jedná o 50–100 lidí. Ale může to být i mnohem více, uvažujete-li o nákupu společného statku (až kolem 250–300 lidí).

Máte-li ujasněnou představu o počtu lidí, dalším úkolem je pochopit motivace podílníků pro vstup do takového systému. Ze zkušenosti u nás i v zahraničí vyplývá, že nejčastějšími důvody, proč se lidé o systémy KPZ zajímají, jsou:

- » **hledají zdroj čerstvých místních potravin a také biopotravin a chtějí podpořit místní zemědělce, kteří produkují kvalitní potraviny,**
- » **chtějí být součástí nějakého skutečného společenství, setkávat se s lidmi nad společným důležitým jednotlivcím tématem, kterým jídlo bezesporu je,**
- » **chtějí znát lidi produkující jídlo, které jí, a chtějí vědět, jak a kde jsou potraviny produkovány, případně se na jejich vzniku podílet,**
- » **v poslední době je vzrůstající motivací potravinová bezpečnost – snaha lidí zajistit si zdroj potravin, který bude co nejméně závislý na globálních tržních mechanismech a drahé ropě –, případně i snaha, aby svým nákupem podpořili zemědělství, které se snaží o snížení závislosti na fosilních palivech, emisí skleníkových plynů a plýtvání světových zásob energie.**

Tyto či podobné důvody můžete využít i pro propagaci systému a lákání členů.

KDE ZAČÍT HLEDAT?

Členové skupin KPZ nebudou všichni stejní, ale velmi pravděpodobně budou mít podobné motivace, proč KPZ vyzkoušet – to bude ovlivňovat místa, kde budete hledat.

Nejefektivnější cestou pro získávání členů je šeptanda a osobní doporučení, které přivádí dlouhodobě stabilní členy. Nicméně tato cesta funguje především u zavedených systémů, jejichž spokojení členové budou šířit dobré jméno iniciativy a lákat tak další.

Zpočátku tedy budete muset využít dalších způsobů. Nejlepší je začít hledat v okruhu svých známých, příbuzných a kolegů. Vyplatí se však hledat členy i mimo tento okruh, například kontaktovat již fungující zájmové skupiny či organizace. Mezi místy, na která je dobré se zaměřit, mohou patřit:

- » **farmářské trhy, mateřská centra,**
- » **bioobchody a obchody se zdravou výživou,**
- » **místní environmentální nevládní organizace a střediska ekologické výchovy (Paleta, SEVER, Tereza, Ekologický institut Veronica, Hnutí Duha a mnoho dalších),**
- » **místní biokluby a potravinové banky,**
- » **komunitní zahrady, které často fungují na podobných principech jako KPZ, ale bývají zaměřené spíše na samotné pěstování než produkci potravin,**
- » **politické iniciativy (např. Strana zelených, Alternativa zdola apod.),**
- » **církevní spolky,**
- » **místní noviny a časopisy – řada lokálních médií shání zajímavá témata a KPZ se svým přesahem může redakce zaujmout, řada z těchto médií je navíc distribuována zdarma všem obyvatelům určité oblasti. Dá se oslovit také obecní/radniční zpravodaj.**

Chod systému v průběhu sezóny a komunikace se členy

Základem skupiny KPZ je komunikace. Proto je nutné pořádat pravidelné osobní schůzky, jako jsou valné hromady, schůzky organizačního jádra podílníků a akce na statku (více níže).

Pokud se zodpovědnost za komunikaci a sdílení informací přesouvá na stranu členů, je třeba, aby si iniciační skupina zvolila koordinátora, který se komunikace ujme. Je dobré, aby to byl jeden nebo maximálně dva lidé, předejde se tak zbytečným zmatkům. Za koordinátora by měl být vybrán takový člověk, který zvládá e-mailovou korespondenci a je komunikativní. Mile formulované e-maily rozhodně přispívají k motivaci členů.

Proč komunikace? Je důležité členy pravidelně informovat o tom, co se děje (například ohledně výdejů a aktivit), budovat důvěru a zapojovat je do běhu systému, jinak se KPZ snadno – v myslích vašich členů – změní v komerční bedýnkový systém, tedy v systém bez vzájemné sounáležitosti.

Pro usnadnění existuje spousta osvědčených nástrojů. Níže uvádíme přehled některých z nich. Nicméně rozhodnutí, jaké nakonec zvolíte, by mělo vycházet z vašich skutečných potřeb a velikosti systému. Někdy může nadmíra těchto nástrojů zdržovat, když by stačil obyčejný e-mail. Stejně tak čím více máte příležitostí se osobně potkávat, tím je to pro skupinu lepší, než když se pouze anonymně setkáváte ve virtuálním světě internetu a poté si jdete jednou týdně stejně anonymně vyzvednout zeleninu.

Zvažte přednosti a výhody následujících komunikačních kanálů (jsou seřazeny podle obtížnosti komunikace):

Online komunikace

- » E-mail: Je nejjednodušší způsob, jak komunikovat se členy. Máte-li hodně členů, velmi pomáhá aplikace googlegroups.com, kde lze všechny e-mailové adresy shrnout pod jednu společnou. Pro všechny je jednodušší posílat e-maily na jednu adresu. Minimalizuje se tak riziko, že by adresa některého z členů vypadla. Do skupiny můžete postupně přidávat další členy. Velmi se tak usnadní komunikace.
- » Sdílené dokumenty a formuláře: jedná se o dokumenty podobné těm z Wordu či Excelu, akorát je možné mít je umístěné na jedné webové adrese a sdílet je s ostatními členy. Můžete tak systém učinit transparentnějším a snadnějším na koordinaci. Dokumentu excelového formátu usnadňují získávání zpětné vazby od členů a umožňují šířit informace poměrně efektivně, nicméně bývají uživatelsky náročnější. Zdarma tuto službu nabízí dnes např. Microsoft či Google nebo opensourcový web Riseup.net.
- » Webové stránky: statickou prezentaci se základními informacemi lze vytvořit buď svépomocí a zdarma prostřednictvím dostupných nástrojů, nebo velmi levně (v řádu 2–3 tisíc).
- » Webová fóra, e-mailové konference: e-mail je dnes základním komunikačním nástrojem, jehož využití je nezbytné pro vzájemnou komunikaci. E-mailové konference spojené s webovým fórem velmi usnadňují používání. Umožní členům jak sledovat zprávy ve své mailové schránce, tak i případně vyhledat zprávy na webové stránce. E-mailovou konferenci s webovým fórem nabízí například služba Google Groups.
- » Zpravodaj nebo blog z farmy – založení online blogu je velmi snadné a zdarma, nicméně jeho aktualizace je poměrně časově náročná a je potřeba dobře zvážit dopad tohoto nástroje

(zda tištěný čtvrtletní zpravodaj nesplní tento účel lépe a s nižší časovou investicí).

» Sociální síť – přináší velké možnosti zejména pro získání dalších členů, nicméně nebývají příliš vhodné pro pravidelné informování členské základny.

Tištěná komunikace

- » Tištěný zpravodaj – pravidelný (např. čtvrtletní) zpravodaj o dění na statku, který je v tištěné podobě přiložen k podílům. Může se jednat třeba o jednu A4. Tištěný materiál lidé často přijmou snáze než záplavu online informací.
- » Informační nástěnka nebo tabule ve výdejních místech.
- » Kronika skupiny KPZ (může být i online).

Nenechte se odradit omezenou zpětnou vazbou od členů, kteří jsou často zavaleni e-maily a dalšími informacemi a obvykle nemají možnost odpovídat na vaše zprávy. Podle zkušenosti většina lidí zprávy čte, sleduje dění na statku a považuje je za důležité pro své zapojení do společenství.

SCHŮZKA NA KONCI SEZÓNY

Společné zhodnocení sezóny pomůže lépe naplánovat další a zároveň se jedná o další možnost, kdy se členové mohou společně potkat. Je možné uspořádat například předvánoční setkání.

KPZ pro zemědělce

KOLIK PŮDY?

Pokud již máte zaběhlé hospodářství, snadno můžete vycházet ze svých výnosů a zkušeností. Je-li ale před vámi úplně nový projekt, mohou pro vás být i hrubé odhady užitečné. V první řadě je potřeba rozhodnout, co chcete produkovat. Je také velký rozdíl v sezónním a celoročním zásobování. Produkce mléka a masa je velmi náročná na prostor a investice. Vegan nebo vegetarián potřebuje pro celoroční zásobování jídlem přibližně 700 m² půdy. Naproti tomu typický evropský strážník (maso, mléčné produkty) v přepočtu využívá půdy až pětkrát více. Rozloha pozemků, kterou budete potřebovat pro svou skupinu KPZ, se také odvíjí od místních podmínek, jako jsou:

- » typ kultury a mikroklima,
- » úrodnost půdy,
- » pestrost produkce,
- » metody hospodaření či chovu zvířat (intenzivní/extenzivní).

PLÁNOVÁNÍ ÚRODY

Na začátku je potřeba si ujasnit, kolik lidí můžete zásobovat a čím, jak dlouhá je sezóna. Pěstební plán musí být postavený na udržitelném střídání plodin a každý rok by část půdy měla odpočívat. Všechny tyto informace je potřeba zkombinovat tak, aby ve výsledku bylo jasné, kolik a čeho vypěstujete a kolik toho bude pro každého podílníka. V plánu je také dobré počítat s neúrodou v rozsahu asi 20–30 %.

V malém měřítku mohou užitečné informace týkající se výnosů, kombinování různých druhů zeleniny a celkově plánování poskytnout některé zahradnické knihy. Pro efektivní využití plochy je potřeba mít dobrý přehled o termínech sázení a umět

využívat každé volné místo. V něčem může být plánování úrody pro KPZ podobné jako plánování pro bedýnkový systém.

PREFERENCE ČLENŮ KPZ

Na sezónu je potřeba udělat si představu o přibližné velikosti a skladbě podílu. Je užitečné vycházet z potřeb „strážníků“. Pro tento účel si můžete udělat třeba jednoduchý dotazník. Osvědčilo se také udělat podrobný rozpis podílů, který prodiskutujete například na setkání před začátkem sezóny – něčeho se ubere a něco se přidá. V našich podmínkách je také potřeba počítat s tím, že lidé často neznají některé druhy zeleniny a že v českém jídelníčku je zeleniny stále poměrně málo. Pomáhejte překonat strach z neznámého – k produktům přidejte osvědčené recepty s pastinákem, mangoldem, řepou, tuřínem, apod. Mezi členy se jistě najde více nadšených kulinářů, kteří se svými recepty rádi pochlubí.

Vyhovět konkrétním požadavkům každého podílníka by bylo nesmírně náročné, a tak v KPZ dostane každý stejný podíl. Na odběrovém místě je pak jedna bedna s nechtěnými produkty „na výměnu“. Část náročné práce při přípravě podílů delegujte na podílníky – neztrácejte čas přípravou jednotlivých bedýnek pro každého, ale dovezte na odběrové místo sklizeň pro všechny, lidé si ji pak sami podle rozpisu vezmou a naváží. Pro každého je to jen několik minut, ale na poli je to o několik hodin práce týdně méně.

Existují nástroje, které pomohou naplánovat každý týden v sezóně. Dostupné jsou mimo jiné na www.kpzinfo.cz. Aby podílníci byli spokojeni, je potřeba mít v sezóně minimálně 15, ale spíše více než 20 různých druhů produktů.

Chtěli byste potřeby svých členů pokrývat po celý rok? Pak se musíte připravit také na to, že budete část produkce dokupo-

vat, zejména z jara. Informujte podílňíky, odkud a co do podílů kupujete. Nezapomeňte pak náklady na dokupování zahrnout do rozpočtu.

JAK SI PRODLOUŽIT SEZÓNU?

Přesně naplánovaný výsev, různé odrůdy, ochrana rostlin a dobré skladování jsou podmínkou prodloužení zásobení vlastními potravinami. Různé variety plodin prosperují v jiném období. Vybírejte si ty, které jsou velmi rané nebo velmi pozdní, tak se vaše sezóna prodlouží. Velmi prospěšné jsou netkané textilie, které zároveň nejsou tak velkou investicí jako fóliovník nebo skleníky, a přitom ochrání rostliny před chladem, prudkým sluncem, škůdci či suchem. Existují také druhy zeleniny, které si každý bez problémů dokáže uchovat doma sám skoro celou zimu, pokud je dříve nesní: například dýně, česnek nebo cibule, které stačí uložit na suché větrané místo. Nebojte se zpracování produkce – v KPZ se vždy najdou pomocníci s nakládáním okurek, kysáním zelí nebo třeba přípravou marmelád. Pokud chcete co nejvíce prodloužit sezónu, pořídte si fóliovník nebo skleník. Na dva dospělé počítejte se 4-5 čtverečními metry.

KPZ je také skvělá příležitost, jak navázat spolupráci s hospodářství v okolí, abyste společně zajistili členům pestřejší nabídku. Vy se například můžete soustředit na zeleninu, ale zároveň nabízet dodávky mléka ze statku poblíž. Vaše skupina KPZ může fungovat jako centrum pro distribuci nejrozličnější regionální produkce. To ale vyžaduje mnohem více času na organizaci a administraci.

TVORBA CENY

Cena se v systémech KPZ většinou utváří především v diskusi mezi producentem a jeho podílňíky. Obvykle lidé nekupují konkrétní produkt, ale způsob hospodaření, který daný producent provozuje, a dostávají potom jeho výsledky. Cena v tomto režimu odráží na jednu stranu hodnotu, kterou lidé danému způsobu hospodaření přikládají, a na druhou stranu potře-

bu producenta na důstojné živobytí. Cenotvorba je zde tedy dvoustranný proces, který probíhá v přímé komunikaci těch, kdo produkují, a těch, kteří platí. Existují však různé způsoby, jak se ceny dohodnou, které často usnadní počáteční rozpaky nad tím, jakou cenu vlastně nastavit. Následující modely jsou tak pouhým doporučením či návodem.

Cena na trhu

Tento způsob je obvyklý pro zemědělcem řízené systémy KPZ, které se mohou inspirovat cenou v dalších podobných kanálech typu bedýnky či farmářské trhy. Podíly pro jednotlivé podílňíky KPZ se oceňují na základě cen jednotlivých položek, dokud nedosáhnou přibližné ceny celého podílu dohodnutého s členy předem.

» **Příklad: Podílňíci souhlasili s cenou 200 Kč za týdenní podíl z úrody. Ten potom snadno sestavíte dle vlastního ceníku.**

Položka	Množství	Jednotka	Cena na trhu/jedn	Celkem
Mrkev	1	kg	30 Kč	30 Kč
Salát	1	ks	20 Kč	20 Kč
Patizon	1	ks	20 Kč	20 Kč
Česnek	1	ks	15 Kč	15 Kč
Okurky	1	kg	20 Kč	20 Kč
Fazolky	0,3	kg	80 Kč	80 Kč
Brambory	1	kg	25 Kč	24 Kč
Cuketa	1	ks	25 Kč	25 Kč
Meruňky	0,3	kg	70 Kč	21 Kč
Cena celkem				200 Kč

Cena na základě potřebného příjmu

- » **Stanovte si roční náklady produkce (tedy kolik potřebujete za sezónu získat).**
- » **Zjistěte, kolik lidé obvykle utrácí za zeleninu (lze vycházet např. z údajů ČSÚ).**
- » **Vydělte A a B a získáte počet podílů, které jste schopni vyprodukovat.**
- » **Příklad: Roční náklady hospodářství činí: 500 000 Kč; Průměrná útrata za zeleninu: 5000 Kč; Počet podílů k naplnění rozpočtu: 500 000 Kč/5000 Kč = 100**

Cena na základě skutečných nákladů

- » **Vytvořte roční rozpočet hospodaření, obvykle: náklady na hospodaření (sazenice, osiva, nářadí apod.), mzdové náklady, odpisy strojů, investice, poradenství, režijní náklady (administrativa atd.).**
- » **Vydělte toto číslo počtem jistých či potenciálních členů.**
- » **Příklad: Rozpočet sezony činí 500 000 Kč; Počet členů je 100; Platba na jednoho člena musí být 5 000 Kč.**

Cena dle dobrovolných příspěvků

Členové sami mohou rozhodnout, kolik by chtěli přispívat. Tento způsob cenotvorby podporuje tvůrčí, svobodný přístup a především solidaritu vůči lidem s nižšími příjmy, na druhou stranu je náročný na sociální soudržnost skupiny, důvěru atd.

- Základními kroky při tomto postupu je:
- » **představit všem členům celkový rozpočet (viz výše),**
 - » **vyzvat členy k (raději tajnému) stanovení vlastního příspěvku,**
 - » **pokud příspěvky všech naplní rozpočet je hotovo,**
 - » **pokud ne, je třeba udělat další kolo návrhů příspěvků, dokud se rozpočet nenaplní, nebo např. sníží ve vzájemné diskusi o tom, co jsou podílňíci schopni oželeť.**

Cena dle podobného modelu

Je to velmi prosté, jednoduše hledejte podobné hospodářství účastníci se KPZ (vzhledem k produkci, počtu členů, rozloze apod.) a zjistěte, kolik členové skupiny platí. Pokud to pro vás zní rozumně, jednoduše tuto částku použijte pro váš projekt.

ČETNOST PLATEB

Rozhodněte se společně, jak často platit za podíly, podle toho, co je nejpraktičtější a nejpohodlnější pro spotřebitele i sedláka.

- » **Týdenní platby – nejnižší míra závazku, komplikované, nízká míra důvěry.**
- » **Měsíční platby.**
- » **Platby na celou sezónu – nejvyšší míra závazku, snadná administrace; platby obvykle rozděleny do několika splátek.**
- » **Platby na celý rok – vždy i mimo sezonu musí náš zemědělec z něčeho žít.**

DANĚNÍ PLATEB

V systému, kde jde o propojení zemědělce s komunitou spotřebitelů, podléhá zemědělec daňové povinnosti z výnosu z prodaných podílů.

V případě komunitních statků mohou být platby za potraviny řešeny jako členské příspěvky do spolku nebo investice do družstva, které často zdanění nepodléhají. Vždy je však dobré konzultovat konkrétní situaci s finančním úřadem nebo daňovým poradcem.

DISTRIBUCE

Doprava úrody ze statku k podílňíkům KPZ je velmi důležitá z hlediska environmentálního i z hlediska pohodlí členů, a proto je klíčovým faktorem úspěchu KPZ. Distribuční nebo odběrové místo je také důležitým komunikačním bodem celé komunity. Jak konkrétně bude distribuce organizována, to už záleží na okolnostech konkrétního hospodářství, např. na jeho poloze, dostupné dopravě nebo míře zapojení podílňíků. KPZ je tím stabilnější, čím více se jeho podílňíci mohou zapojit do chodu a převzít část zodpovědnosti. Snažte se je zatáhnout do distribuce, ale nastavte systém maximálně flexibilně, aby vyhovoval jejich časovým možnostem.

Dopravu zajišťuje

- » Zemědělec.
- » Svépomocí vždy jeden z podílníků (každou dodávku tak zajišťuje jiný podílník).
- » Najatý dopravce.

Příprava podílů – kdo podíly připravuje

- » Producent sklízí a připravuje jednotlivé podíly pro každého zvlášť – každý podílník dostává nádobu s již naváženým obsahem. Tento přístup je časově náročný pro zemědělce či zaměstnance komunitního statku.
- » Producent zaveze sklizeň do odběrného místa a podíly připravuje vždy jeden z členů skupiny pro ostatní.
- » Každý z členů si odebírá vlastní podíl z přivezených potravin – časově nejméně náročná varianta. Každý má své preference, a tak je výhodné mít také jednu bednu s produkty „na výměnu“ (viz výše).

Forma distribuce

- » **Odběr na statku** – pro zemědělce ta nejjednodušší forma a také ta nejlevnější. Nevýhodou je ekologická stopa individuální dopravy a nejspíše zvýšené osobní náklady každého člena. Odběr na statku však může vytvářet silný pocit sounáležitosti – podílník vidí rostoucí úrodu, zvířata, může se zapojit např. samosběrem.

» Odběrné místo jinde:

- » Pokud členové nežijí poblíž statku, je vhodné doručit úrodu na lépe dostupné místo ve městě. Tato distribuce je také šetrnější k životnímu prostředí, protože všechny podíly odveze jedno vozidlo. Může se jednat buď o místo veřejné (kavárna, obchod), nebo prostor soukromý pouze pro KPZ (garáž, zahrada apod.).
- » Výhodou míst pro veřejnost (např. kaváren, obchodů) je obvykle delší doba výdeje (po otevírací dobu místa) a přítomnost personálu, který může na výdej dohlédnout. Členové pak pouze zajišťují úklid prostor. Často je vhodné nabídnout

provozovateli kompenzaci – buďto symbolickou finanční, nebo v podobě půlpodílu či celého podílu. V brněnské skupině KPZ například zemědělci pro kavárnu vyrobili speciální stojan na zeleninu, aby nezabírala příliš mnoho místa (viz příloha č. 3).

- » Soukromá místa výdeje mají nevýhodu v tom, že nad jejich provozem musí dohlížet vždy jeden z členů skupiny, a doba výdeje proto bývá velmi omezená (např. na 1–2 hodiny).

- » **Provoz odběrného místa** – producenti obvykle dovezou potraviny spolu se seznamem, co má podíl obsahovat (tedy množství a složení druhů potravin – viz příloha č. 3). Odběrné místo by proto mělo být vybaveno minimálně vahou, na které si podílníci podíly naváží, mísou na vážení, nožem, bude-li zeleninu potřeba krájet, a seznamem členů na odškrtnutí, aby bylo přehledně vidět, kdo už si zeleninu vyzvedl. Dále je vhodné nechávat na výdejním místě přepravku na „nechtěné“ potraviny, kam mohou podílníci odkládat to, co nechtějí odebrat, a dávat to tak volně k odběru ostatním.

- » **Zajištění odběrného místa** – Obvykle každý z podílníků zajišťuje tzv. výdejní službu (viz slovníček). To zahrnuje především:
 - » Převzít od zemědělců produkci a soupis podílů.
 - » Přichystat vše pro odběr – tedy váhu, nůž a seznam podílníků, kde se zaznamenává, kdo si již vyzvedl a kdo nikoliv.
 - » Pokud si někdo podíl nevyzvedne, služba s ním vyřeší další postup.
 - » Po skončení výdeje uklidit prostor, vzít si zbylou zeleninu (jako bonus) a případně zaevidovat složení podílu (např. do tabulky na internetu), aby vznikl přehled o celé sezóně.

Koordinátor může pro vydávajícího připravit stručný manuál, aby se tím předešlo vzniku problémů. Příklad takového manuálu naleznete v příloze č. 2.

- » **Dovážka do domu** – Je nejméně náročná pro podílníky, což je výhoda i nevýhoda. Vzhledem k tomu, že podstatou KPZ je spojení mezi zemědělcem a spotřebitelem, neodpovídá

systém s minimální nebo žádnou aktivitou členů principům KPZ. Jednou z výhod dovážky do domu je, že umožní zapojení lidem, kteří by jinak z časových důvodů do KPZ nevstoupili. Pokud se rozhodnete pro dovážku do domu, dobře si propočítejte všechny náklady a promítněte je do ceny.

AKTIVITY NA STATKU

Překvapivě hodně lidí dnes uvítá možnost zapojit se do budování a práce na statku. Pravidelné aktivity pomáhají udržovat pocit sounáležitosti a budují dobré vztahy, zejména pokud se spojí s dobrým jídlem. Děti milují, když se mohou zapojit do „dospělácké“ práce, a zahradničení je většinou velmi baví. S oblibou si zakládají vlastní záhonky a sklízí. Zapojit děti do dění na statku ale vyžaduje trpělivost a je nutno počítat i se ztrátami, když začnou například sklízet nedozrálou zeleninu, rozbijí vajíčko apod. Radost z pohledu na nadšené malé pracanty je ale mnohem větší než případné ztráty. V průběhu zemědělského roku je mnoho událostí, které vybízí k uspořádání společenské akce: sezóna jahod, okurek, sklizeň brambor, dýní či jablek. I jednotlivá roční období inspirují: první jarní den, slunovrat, dožínky...

Zde jsou příklady osvědčených aktivit:

- » **Společný oběd uvařený ze sklizně**
- » **Samosběr sezónního ovoce a zeleniny**
- » **Pojmenovávání mláďat**
- » **Noční prohlídka statku**
- » **Piknik v trávě**
- » **Dýňobraní**
- » **Moštování**
- » **Velikonoční pomlázka**

KPZ a legislativa

To, jaké předpisy a zákonné náležitosti se budou vztahovat na danou skupinu KPZ, záleží především na typu organizační struktury.

V případě neformálních skupin odběratelů vzniká obchodní vztah vždy individuálně, pouze mezi producentem a každým z členů komunity. Pokud v tomto případě producent dodává své produkty sám jednotlivým podílňíkům KPZ, je na něm, aby zajistil odpovídající podmínky prodeje a dodržel základní hygienická pravidla (viz níže).

» Pokud sedlák doveze svou produkci do odběrného místa, odběratelé si ji vyzvedávají, aniž by do kontaktu se zbožím přišly cizí osoby, a jsou dodržena hygienická pravidla, pak není třeba tento typ výdeje dále registrovat.

Jedná se o legislativně nejjednodušší nastavení skupiny KPZ, které však vyžaduje nejvyšší míru vzájemné důvěry a bývá vhodné pro menší skupiny do 50 odběratelů.

Pokud do vztahu se zemědělcem vstupují podílňíci společně jako právnická osoba (např. jako spolek), vzniká obchodní vztah právě mezi touto právnickou osobou a producentem. Potom už se musíte registrovat jako osoba uvádějící potraviny do oběhu. Podle nařízení ES č. 178/2002 je totiž každý „veřejný nebo soukromý podnik, ziskový nebo neziskový, který se mimo jiné zabývá zpracováním a distribucí potravin“ považován za „provozovatele potravinářského podniku“.

» Registrovat se je třeba na příslušném krajském inspektorátu Státní zemědělské a potravinářské inspekce (www.szpi.gov.cz). Pokud budete prodávat i živočišné produkty, poraďte se s pracovníky inspektorátu, zda je nutné hlásit prodejní místo i nejbližší Krajské veterinární správě (www.svs-cr.cz) – kompetence úřadů zde nejsou zcela jasně vymezeny.

» Navíc, pokud máte na prodej potravin živnost, je nutné

ohlásit provozovnu také na příslušném živnostenském úřadě. Pokud vám ale prodejem nevzniká zisk, pak se většinou o živnost nejedná a do kompetence živnostenského úřadu nespadáte (výklad se však často liší, takže je dobré se s místním živnostenským úřadem poradit).

HYGIENICKÉ PODMÍNKY

Samozřejmostí je nutnost dodržovat základní pravidla hygieny prodeje potravin, o nichž jsme hovořili výše. Ta nejdůležitější jsou shrnuta v „potravinářském pateru“ státní zemědělské a potravinářské inspekce), který je původně formulován pro farmářské trhy, ale platí obecně pro jakýkoli prodej potravin:

- » Nebalené potraviny chránit před prachem, dotykem se zemí, kontaktem s kupujícími (ti nesmí na nabízené potraviny sahat, kýchat, kašlat...), kontaktem s rukama prodejce (ideální je s nebalenými potravinami manipulovat podávácími kleštěmi nebo s použitím jednorázových rukavic).
- » Plochy, na které jsou kladeny potraviny, musí být omyvatelné a udržovány v čistotě.
- » Potraviny vyžadující chlazení (maso, masné a mléčné výrobky, sýry, mléko, čerstvé šťávy, rybí výrobky, cukrářské výrobky apod.) uchovávat v chladicím zařízení.
- » Při prodeji nebalených potravin zajistit dostatek pitné vody na omytí rukou, ploch, které přicházejí do styku s potravinou, apod.
- » Při prodeji potravin, které se krájí (koláče, masné výrobky, sýry...) zajistit dostatek teplé vody (stačí například zásobník na vodu s možností ohřevu) a pitné vody.
- » Mít přístup k sociálnímu zařízení.

Při jakýchkoli nejasnostech doporučujeme kontaktovat příslušný krajský inspektorát Státní zemědělské a potravinářské inspekce.

Příklady KPZ

USA

Komunitní farma Indian Line

Průkopník komunitního hospodaření Jan Vander Tuin v roce 1984 přinesl ze Švýcarska koncept KPZ a představil jej Robynu Van Enovi, majiteli farmy Indian Line, a Susan Wittové. Od roku 1986 potom začalo fungovat i KPZ Indian Line, které již v roce 1990 mělo na 150 členů.

Zelenina se vydává každý týden po dobu 26 týdnů. V závislosti na počasí se podíl pravidelně skládá z 5 až 10 druhů zeleniny obvykle v dostatečném množství pro dva dospělé nebo menší rodinu.

Členové mohou vybírat z pěti druhů podílů:

- » Běžný podíl od začátku června do začátku listopadu, jehož součástí je i samosběr drobné zeleniny a puget květin v ceně 625 dolarů.
- » Letní podíl pro dobu 3 letních měsíců. V ceně 475 dolarů.
- » Pracovní podíl, který souvisí se závazkem odpracovat na statku nejméně 8 pracovních dní o nejméně 4 hodinách. Těchto podílů je omezené množství a stojí 400 dolarů na celou sezónu.
- » Květinový podíl, který lze zakoupit samostatně za 125 dolarů na celou sezónu nebo přikoupit k některému z podílů výše za 75 dolarů na sezónu.
- » Ovocný podíl, který se skládá z místního ovoce od června do listopadu po dobu přibližně 20 týdnů a stojí 200 dolarů.

Komunitní farma Temple-Wilton

Farma byla založena v roce 1986 na základě učení Rudolfa Steinera o družstevní ekonomice stojící na třech základních principech:

- » Nepracujte příliš tvrdě – zemědělství je práce, řemeslo a umění, všemu je třeba věnovat čas.
- » Nakupujte co nejméně zboží zvenku, abyste byli finančně nezávislí.
- » Konejte podle potřeb přírody, ne peněz.

Farmu v roce 2008 koupila nadace Yggdrasil Land Foundation, která statku zajistila pozemky k pěstování a finanční stabilitu.

Blue Moon

Blue Moon je komunitní statek s širokou nabídkou čerstvé bioprodukce. Pěstuje staré odrůdy a osvědčené oblíbené odrůdy zeleniny a kombinuje základní druhy s neobvyklými zajímavostmi. Na poli tu najdete na 40 druhů zeleniny a celkem asi 200 odrůd. Vitalitu půdy podporuje střídavé pasení. Na statku je vysázeno mnoho mladých ovocných stromů. Na pastvinách jsou prasata, jejichž maso je mezi členy velmi populární, ale prasata jsou zároveň oblíbenou atrakcí při odběrech podílů.

Hospodářství vede Kristen Kordetová, která se po několika letech práce na různých komunitních statcích pustila v roce 2004 do svého vlastního projektu Blue Moon na pronajaté půdě jižně od města Madisonu. Během devíti let se produkce rozrostla na 110 podílů týdně, což je pro farmu této velikosti optimální. Produkce se sklízí v den rozvozu, omývá se a pečlivě uskládňuje, aby si udržela čerstvost.

Blue Moon nabízí dvě formy KPZ podílu:

- » Faremní KPZ – je nejoblíbenější a nejtradičnější program. Členové si přijíždějí pro podíl přímo na statek. Využívají tak možnost přímo sledovat průběh ročních období a chod statku. V nabídce je odběr jednou za týden nebo jednou za dva týdny.
- » Podpora KPZ na trhu – tento program nabízí zákazníkům nakupujícím u stánku na trhu možnost podpořit statek tím, že si předplatí nákup na celou sezónu. Tento podíl je volitelný

a členové nakupují z předplacené částky přímo na stánku.
Zároveň využívají další výhody členství v komunitě.

Podílníci si svůj podíl mohou také odpracovat na statku. Statek je pro brigádníky otevřený dvě dopoledne v týdnu. Brigádníci se zavazují odpracovat 100 hodin za rok, to jsou 4 hodiny týdně v sezóně.

Dobrovolnické brigády – během sezóny na statek přijíždějí dobrovolníci. Je pro ně vyhrazeno každé čtvrté dopoledne. Za svou práci dostanou zeleninu, zažijí autentický chod statku, ale nemusejí se zavázat k odběru produktů na celou sezónu.

Na webových stránkách statku je k nalezení obrovské množství receptů ze známé i neznámé zeleniny. Pravidelně vychází zpravodaj se zprávami ze statku a sezónními recepty.
www.blumooncommunityfarm.com

EVROPA

AMAP Francie

Ve Francii, kde došlo v posledních letech k nejbouřlivějšímu rozvoji, se systém KPZ nazývá AMAP, v překladu Sdružení za zachování rolnického zemědělství. První AMAP vznikl v jihofrancouzském městě Aubagne v roce 2001.

Spotřebitelé založili síť AMAP, která pomáhá vznikat místním partnerstvím mezi spotřebiteli a zemědělci. Každá skupina AMAP je založena na vzájemné smlouvě mezi každým z podílníků a každým ze zemědělců jednotlivě, která zakládá závazek odebírat a dodávat po určenou dobu produkci hospodářství. Zemědělci získávají jistotu odbytu a spotřebitelé jistotu kvalitních potravin v odběrném místě. Ve většině případů zemědělci dodávají zeleninu, nicméně v síti AMAP jsou zapojena i hospodářství dodávající sýry, maso, vejce či pečivo. Každá z iniciativ AMAP má průměrně 70 podílníků propojených s jedním až deseti hospodářstvími.

V současnosti ve Francii funguje více než 1 600 skupin AMAP, což představuje na 50 000 rodin, tedy téměř 200 000 spotřebitelů. Od roku 2003 jsou skupiny AMAP provozovány na základě

společné charty, která definuje 18 základních principů vzájemného závazku spotřebitelů a zemědělců. Charta stanovuje rámce, které musejí splnit všechny existující skupiny.

SoLawi Kassel

Německá skupina KPZ SoLawi Kassel vznikla v roce 2010 a je propojena s dvěma hospodářstvími: Wurzelwerk a Rote Rübe. Obě hospodářství jsou certifikované ekofarmy věnující se produkci zeleniny. Skupina v současné době sdružuje na 170 rodin, jimž obě hospodářství zavazují jejich podíl každý týden na výdejní místa ve městě.

Každý z členů měsíčně přispívá na chod skupiny tolik, kolik si může dovolit. Za tuto částku má každý z členů možnost odebrat si tolik zeleniny, kolik potřebuje. Průměrný příspěvek každého člena v současnosti činí cca 54 € měsíčně.

Kromě finančního příspěvku mohou členové dobrovolnický pomáhat na statku a pochopitelně mají i možnost zasahovat do toho, jak celá iniciativa funguje. Každé dva měsíce probíhají schůze všech členů, přičemž fungování systému koordinuje jádrová skupina, která zajišťuje spolupráci a komunikaci se zemědělci.

Mezi hlavní výzvy iniciativy patří především zlepšení komunikace, rozšíření nabídky zeleniny i na první jarní měsíce, zajištění větší rozmanitosti produkce a samozřejmě získání dalších členů.

ČESKÁ REPUBLIKA

KPZ v Brně

Od roku 2012 v Brně úspěšně funguje komunita lidí, která pravidelně každý týden odebírá zeleninu od farmářů z Vysočiny.

V současné době v Brně fungují 4 skupiny KPZ. Jedna ze skupin vznikla jako tzv. firemní, pro tři neziskové organizace sídlící na jednom místě, a druhá pro studenty a zaměstnance Masarykovy univerzity. Ve všech případech se jedná o komunity lidí, které pravidelně každý týden odebírají zeleninu od místních ekologických zemědělců. Podílníci si předplácují svůj podíl na úrodě na celou sezónu dopředu.

Sezóna 2013:

- » KPZ Holubí má 34 členů, z toho 13 podílníků a 22 půlpodílníků.
- » KPZ Zhoř má 20 členů, z toho 9 podílníků a 8 půlpodílníků.
- » KPZ Údolní (firemní) má 41 členů, z toho 13 podílníků a 28 půlpodílníků.
- » V listopadu 2013 založená KPZ Univerzitní má prozatím 26 členů z toho 6 podílníků a 20 půlpodílníků.

Do systémů dodávají prozatím dvě hospodářství z Vysočiny: Ekofarma Holubí Zhoř manželů Pospíšilových a Biofarma Machovi z Osové Bítýšky.

Pravidla fungování jedné z brněnských skupin:

- » Dodávka sezónní zeleniny (celkem okolo 20 druhů).
- » Podíl o hmotnosti 4–7 kg, v závislosti na období a sezóně.
- » Dodávka probíhá jednou týdně, prozatím se začíná v červnu a končí v prosinci (celkem cca 25 dodávek za rok).
- » Platba je na 6 měsíců dopředu a v současné době činí 5000 Kč. V dalším roce však kvůli DPH bude podíl přibližně o 800 Kč dražší.

Výdeje probíhají ve dvou kavárnách a na společném pracovišti neziskových organizací. Zemědělci občas dodávají i kozí sýry, tvaroh a vejce. Nově také druzí zemědělci dodávají ovoce, které směňují s jinou farmou za svou kořenovou zeleninu.

Členové občas vyjedou na pracovní sobotu.

Více o systémech v Brně na www.veronica.cz/kpz.

KomPot - Komunitní potraviny

KomPot je občanské sdružení 30 lidí, kteří na zhruba půlhektarovém pozemku v obci Středokluky nedaleko Prahy provozují společnou produkční zelinářskou zahradu. Členové a zároveň podílníci hospodářství se společně skládají na investiční a provozní náklady, zejména finančním vkladem a také vlastní prací. Veškerou získanou produkci si následně dělí mezi sebe při pravidelných, každotýdenních výdejích podílů, a to buď přímo na zahradě, nebo ve dvou výdejních místech v Praze a Velkých Přílepech. Dovoz na výdejní místa zajišťují členové svépomocí.

Sdružení v současné době poskytuje dvě pracovní místa na částečný pracovní úvazek pro dvě zahradnice. Členský vklad může mít libovolnou podobu (finanční, materiálovou či personální), nicméně vždy se musí podařit pokrýt plánovaný rozpočet. Každý člen do sdružení tedy vkládá jednorázovou nevratnou investici ve výši 4 000 Kč, která zakládá právo podílet se na rozhodování sdružení a využívat pozemek k osobním účelům (vzájemně dohodnutým, především vzdělávacím a relaxačním). Pokud má člen zájem podílet se zároveň na pobírání úrody, musí každoročně vložit ještě provozní příspěvek, který pokrývá náklady hospodaření daného roku a pravidelně se mění. Tento příspěvek zakládá právo dostávat poměrný podíl toho, co se na zahradě vyprodukuje.

Více na www.kom-pot.cz.

Zdroje

Použité zdroje a další zajímavé informace:

Webové stránky

Základní informace a jejich další zdroje o komunitou podporovaném zemědělství, adresář fungujících KPZ systémů v ČR, akce týkající se KPZ u nás. www.kpzinfo.cz

Portál Ekologického institutu Veronica, které shrnují informace a zdroje o KPZ, včetně údajů o fugování systémů v Brně. www.veronica.cz/kpz

Mezinárodní sdružení KPZ systémů se sídlem ve Francii, které podporuje celosvětové síťování a sdružování osob a institucí zabývajících se tématem. www.urgenci.net

Stránka informačních zdrojů, publikací ke stažení, studií, příkladů a videí britské organizace ekologického zemědělství Soil Association na podporu vzniku systémů KPZ ve Velké Británii, která však přináší hodnotné informace pro všechny. www.soilassociation.org/communitysupportedagriculture

Informační databáze o KPZ ve Spojených státech, včetně adresáře amerických systémů, akcí, blogů, apod. www.localharvest.org

Stránka evropského hnutí potravinové suverenity, které systém KPZ pokládá za jeden z významných nástrojů dosahování potravinové suverenity v Evropě a nabízí širší souvislosti systému KPZ, jako například dopady Společné zemědělské politiky EU, vliv evropského zemědělství na třetí svět apod. <http://www.nyelenieurope.net/en>

Literatura

ADAM K. L.: *Community Supported Agriculture*. Slot: NCAT, 2006.

Publikace shrnuje vývoj KPZ ve Spojených státech a popisuje jeho různé fungující modely, včetně případových studií některých KPZ systémů v USA. Dostupné online na: <https://attra.ncat.org/attra-pub/download.php?id=262>.

DROBNIČEK, L. a kol.: *Jak na faremní prodej ze dvora*. Klatovy: Úhlava o.p.s., 2011.

Praktický průvodce pro zemědělce a zájemce o faremní prodej a zpracování v podmínkách České republiky a jejich předpisů a dalších podmínek.

Dostupné online na: http://poznejvenkov.uhlava.cz/spolecne/download_soubor.php?ids=29&lang=cz&p1=.

HENDERSON, E. a VAN EN, R.: *Sharing the harvest: a guide to community supported agriculture*. Enlarged and revised edition. Vermont: Chelsea Green Publishing Company, 2007. Kniha se věnuje od začátku do konce problematice komunitou podporovaného zemědělství, popisuje výzvy stávajícího zemědělství a možnosti řešení, které KPZ přináší, aktualizovaná verze navíc nabízí rozšířený pohled na společenské a ekologické aspekty, které s KPZ souvisejí. Navíc je praktickým zdrojem informací pro ty, kteří chtějí začít hospodařit v rámci systému KPZ.

Přílohy

Příloha č. 1: Vzor dohody KPZ

Dohoda Komunitou podporovaného zemědělství

Pěstitelé: Jméno a adresa
Spotřebitel/ka: Jméno a adresa

Uzavírají tuto DOHODU:
I. Předmět dohody, způsob distribuce, doba trvání dodávek
Pěstitelé se zavazují na základě této dohody dodávat sezónní zeleninu vlastní produkce jednou týdně, a to každý XXX na adresu XXX, aby byla připravena k vyzvednutí ve smluveném čase. Tak aby si spotřebitel/ka v rámci systému komunitou podporovaného zemědělství mohl/a svůj podíl, respektive půl-podíl, odebrat. Množství zeleniny bude odpovídat cca XXX kg pro podíl, polovinu toho-to množství pro půl-podíl. Dodávky podílů budou probíhat od poloviny června (podle úrody a počasí) a pokračovat budou přibližně XXX týdnů (podle úrody a počasí)

II. Cena
Spotřebitel/ka se zavazuje zaplatit:
Za podíl částku XXX Kč dopředu za dodávky zeleniny. Tato částka bude zaplacená ve dvou splátkách:
První ve lhůtě XXX, a druhá ve lhůtě XXX.
Za půl – podíl se Spotřebitel/ka zavazuje zaplatit dopředu částku XXX Kč.
Půl podíl bude zaplacen najednou ve lhůtě XXX.
Číslo účtu pro platbu je XXX a pro rozpoznání platby uvádějte do zprávy pro příjemce své jméno.

III. Odběr
Spotřebitel/ka se zavazuje vyzvedávat každý týden svůj podíl (resp. „půl-podíl“) na uvedené adrese a ve smluvený čas osobně nebo může zajistit vyzvednutí třetí osobou. Pokud dodávka nebude vyzvednuta v uvedený čas, Spotřebitel/ka souhlasí, aby tato přešla na Vydávající/ho či další členy/ky KPZ. Rozpis Vydávajících je stanoven dle Tabulky, která je dostupná ve sdíleném dokumentu na internetu.

IV. Obsah dodávek
Dodávky budou obsahovat zeleninu popř. ovoce dle momentální úrody pěstitelů. Obsah dodávek je plně v jejich kompetenci, avšak obsah dodávek bude uveřejněn dopředu v informačním emailu či v Tabulce. Pěstitelé zároveň odpovídají za kvalitu a bezpečnost dodávek a zavazují se dodávat kvalitní a nezávadné potraviny, při jejichž výrobě nebudou využívat agrochemikálií a prostředků nepovolených v systému ekologického zemědělství a budou dodržovat zásady správné zemědělské praxe při pěstování plodin. Dodávky nahnílé, poškozené nebo jinak významně znehodnocené by mohly být důvodem pro vypovězení smlouvy.

V. Riziko snížené úrody
Spotřebitel/ka akceptuje jako součást dohody i riziko snížené úrody plodin vlivem počasí apod. a s tím spojenou možnost snížení objemu dodávek, protože si je vědom/a, že případné riziko z neúrody chce nést společně s pěstiteli. V případě takového neočekávané situace je tato řešena otevřeným jednáním obou stran.

VI. Informování
Pěstitelé jsou povinni pravdivě informovat spotřebitelku/e o způsobu pěstování a dalšího nakládání s plodinami, které jsou předmětem dodávek.

VII. Environmentální opatření
Pěstitelé balí, distribuují a případně zpracovávají plodiny s co možná nejmenším negativním dopadem na životní prostředí a zároveň s dodržáním hygienických požadavků přijatelných pro obě strany.

VIII. Návštěvy na farmě
Pěstitelé souhlasí, že spotřebitel/ka může po předchozí dohodě navštívit jejich farmu a rovněž souhlasí s tím, že alespoň jednou ročně uspořádají na své farmě exkurzi pro všechny spotřebitele.
IX. Služba při výdeji dodávek
Spotřebitel/ka se zavazuje, že se bude podle Tabulky organizačně podílet minimálně jednou ročně na výdeji dodávek na uvedené adrese jako Vydávající.

X. Etické ujednání
Pěstitelé ani spotřebitel/ka nebudou jednat způsobem, který by poškodil dobré jméno či jinak poškodil systém komunitou podporovaného zemědělství, jehož jsou obě strany na základě této dohody členy.
XI. Řešení sporů
Případné spory budou řešeny přednostně jednáním stran, druhotně soudní cestou.

XII. Prohlášení stran
Obě strany prohlašují, že si tuto dohodu sepsanou na základě svobodné vůle přečetly a s jejím obsahem souhlasí. Na důkaz toho připojují své podpisy.

V XXX dne/ podpis pěstitel a spotřebitel/ka

Příloha č. 2: Vzor manuálu pro výdej

Manuál pro výdej v kavárně Tři ocásci, Gorkého 37, 602 00 Brno

Obecně pro všechny:
» Výdej je každý čtvrtek 9:30-18:30.
» Je třeba, aby si každý člen podíl/půlpodíl vyzvedl ještě ten den, případně se s někým domluvil, zda si podíl nechce vzít/vyzvednout za něj – stačí i napsat na společný mail všem kpzholubi@googlegroups.com. Pokud to bude opravdu problém (ale opravdu jen výjimečně), může zavolat Katce

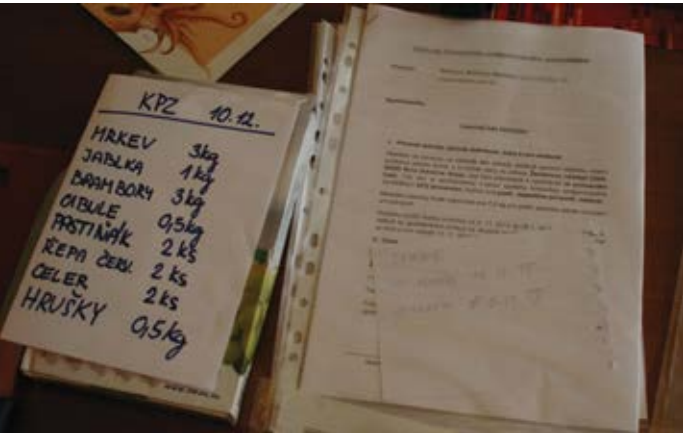
Pařízkové (736 762 876), ta domluví ponechání do druhého dne.
» Pokud si člen podíl/půlpodíl nevyzvedne ani se nijak nedomluví, nedá vědět – zelenina automaticky propadá členovi, který má v den službu a přijde na konci pomoci s úklidem (případně více členům, sejde-li se jich tam více).
» U každého výdeje bude vzkaz od sedláků, kolik zeleniny si vzít, případně další instrukce. Vždy si je prosím přečtěte.
» Pokud možno, neptejte se na nic obsluhy. Stírají se tam barmani a někteří opravdu nic nevědí a může to být pro ně nepříjemná zátěž, když se každý na něco bude ptát. Měli bychom si poradit sami.
» Pokud si zeleninu vyzvednete, запиšte se prosím na papír se seznamem členů, aby bylo vidět, že jste si zeleninu vyzvedli, a služba, která ke konci přijde, věděla, kdo si zeleninu nevzal.
» Pokud budou jakékoli dotazy či problém, volejte koordinátorce.

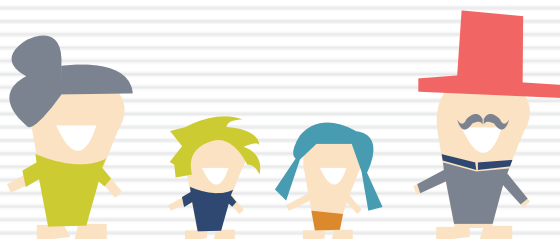
Služba výdeje:
» Výdej končí v 18:30, nejpozději v tuto dobu musí služba dorazit a začít místo uklízet, nelze moc čekat ani na opozdilce – večer přibývá hostů, je třeba uvolnit místo a nikdy nebudeme vědět, kdy je/bude naplánovaná kulturní akce (divadlo, koncert).
» Služba uklidí prázdné bedýnky spolu s váhou, nožem a seznamem (tyto věci se umístí do jedné z bedýnek, která bude navrchu). Bedýnky se uklízí do zákulisí kavárny. Barmani/barmanky vám ukáží, kam přesně.
» Poprosí barmana o smetáček a lopatku a místo zamete.
» Během následujícího týdne запиše do společné tabulky na konec, co bylo přesně v podílu.
» Ověří, že na další týden je napsaná služba. Pokud není, napíše všem e-mail (kpzholubi@googlegroups.com), ať se toho někdo ujme. Kdo bude moci, ať prosím na email odpoví, ať to co nejdříve víme, kdyby nikdo nemohl. Pokud by se nikdo nenašel, zavolejte prosím opět Katce.
» Pokud by nastal jakýkoli problém, opět volejte koordinátorce.

Výborné a s péčí pěstované zelenině zdar!

Příloha č. 3: Fotodokumentace stojanu na zeleninu a výdejních míst v Brně

veronica

EKOLOGICKÝ INSTITUT

...je profesionální pracoviště Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Veronica. Svou expertní a vzdělávací činností poskytuje interpretaci odborných environmentálních témat. Působí v Brně a v Hostětíně, a zabývá se jak městským, tak venkovským prostředím. Aktivitu rozvíjí v širokém záběru od místního detailu po mezinárodní souvislosti „z Hostětína po Evropu“.

NABÍZÍME

Předplatné časopisu Veronica

Ubytování v certifikovaném ekopenzionu – pasivní dům

Knihovnu a videotéku s tematikou životního prostředí,

studovnu s připojením na internet

Prodej odborné literatury, i přes internet

Vedení a konzultace diplomových prací

Studijní pobyty a stáže, možnost dobrovolnické práce

v Brně i v Hostětíně

Členství v ZO ČSOP Veronica

POSKYTUJEME

Ekologické poradenství a expertní analýzy

Exkurze modelovými projekty v Hostětíně: kořenová čistírna,

obecní výtopna na biomasu, moštárna a sušárna ovoce, pří-

klady ekologického stavitelství, pasivní dům, solární panely,

šetrné veřejné osvětlení

Vzdělávání odborné a laické veřejnosti – přednášky, semi-

náře, exkurze, konference, panelové diskuse, kulaté stoly,

besedy

Pobyty v pasivní budově Centra Veronica Hostětín

Zprostředkování mezioborových setkání

Službu Zelený telefon pro statutární město Brno

POŘÁDÁME

Konference Venkovská krajina, Letní školu v Hostětíně, Jablečnou

slavnost v Hostětíně, Dny Země, Biojarmark v Brně, oslavu Světo-

vého dne pasivních domů, Evropskou noc pro netopýry, Brněnský

strom roku aj.

Setkání přátel přírodní zahrady, dny otevřených dveří v Centru

Veronica Hostětín, prodej vánočních jedlíček a jejich jarní výsadbu

v lesích u Brna, soutěž diplomových prací, diskuse k územnímu

plánu Brna aj.

VĚNUJEME SE VÝZKUMU A VZDĚLÁVÁNÍ V TÉMATECH

Ochrana přírody a krajiny

Udržitelná spotřeba – zelená domácnost a nakupování, zelený

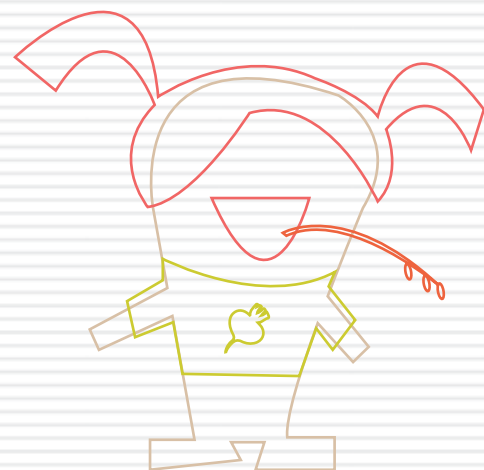
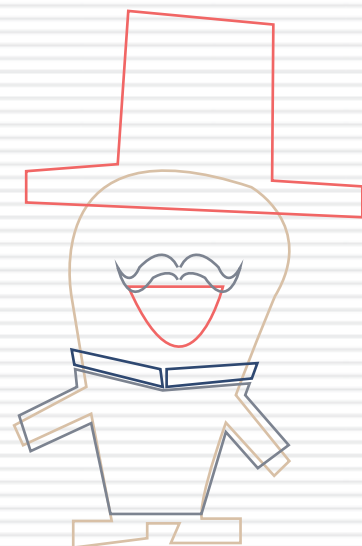
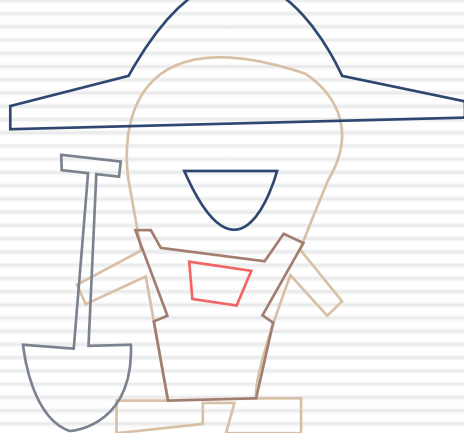
úřad a firma

Ochrana klimatu, úspory energie a obnovitelné zdroje

Zapojování veřejnosti do plánování a rozhodování

Udržitelný regionální rozvoj

www.veronica.cz

ISBN 978-80-87308-27-1

9 788087 308271 >